

کژراهِه

خاطراتی از تاریخ حزب توده

احسان طبری

فهرست

داستانی در چند سطر ۱۱

درآمد ۱۳

جریان‌شناسی چپ در ایران ۱۳

درباره احسان طبری / ۲۱

پیشگفتار ۲۷

نخستین گام‌های مارکسیسم در ایران ۲۷

انجمن‌های غیبی / ۳۱ / فعالیت حزب کمونیست، توسط حزب توده / ۳۴ /
سند اول / ۳۶ / سند دوم / ۳۷ / لورفتن حزب کمونیست ایران / ۳۸ / علل
شکست مارکسیسم در ایران / ۳۹

۱: ادوار زندگی حزب توده ۴۷

۱. از تأسیس تا فرقه دمکرات / ۴۹ / ۲. از فرقه تا کابینه قوام / ۵۲ / ۳. از کابینه
قوام تا ترور شاه / ۵۴ / ۴. از ترور شاه تا ۱۳۳۰ / ۵۵ / ۵. دوران ملی شدن صنعت
نفت / ۵۷ / ۶. از کودتای ۲۸ مرداد تا تلاشی کامل حزب / ۵۸ / ۷. دوران «فرار
از ایران» / ۵۹ / ۸. پس از انقلاب اسلامی ایران / ۶۴

۲: پیدایش حزب توده ۶۷

کمینترن و حزب «ملی» توده / ۶۸ / جلسه مؤسسان / ۶۹ / نخستین اختلاف
/ ۷۱ / همکاری با انگلیس / ۷۲

۳: شورای متحده و حزب توده
روستا و اتحادیه کارگری / ۷۷ / نبرد حزب و شورا / ۷۸

۴: ابرقدرت‌ها و ایران

۵: کاردر مازندران

۶: جریان نفت شمال

۷: جریان آذربایجان و کردستان

۸: حزب توده و کابینه قوام

۹: انشعاب خلیل ملکی

۱۰: واقعه تیراندازی به شاه

۱۱: خروج از کشور

۱۲: شوروی؛ آن‌گونه که من دیدم

حکومت وحشت / ۱۳۶ / داستان لاهوتی / ۱۳۹ / ماجرای نوتسویلدز / ۱۴۲ /
چهره واقعی استالین / ۱۴۵ / جانشینان استالین / ۱۴۶ / رادیو مسکو / ۱۴۸ /
آموزشگاه‌های حزبی در شوروی / ۱۵۱

۱۳: سه چهره سیاست‌ساز شوروی
مولونف / ۱۵۶ / سوسلف / ۱۶۳ / گرومیکو / ۱۶۸

۱۴: درباره خروشچف

مقدمه / ۱۷۱ / ستایش استالین از خروشچف / ۱۷۲ / درباره فورتسوا و
خروشچف / ۱۷۳ / رفتار خروشچف در آمریکا / ۱۷۴ / تقسیم کشور به مناطق
اقتصادی / ۱۷۵ / دیپلماسی خودخواهانه به جای اصولیت ادعایی / ۱۷۶ /
قضاوت تاریخ / ۱۷۸

۱۵: لئونید ایلچ برژنف

کودتا علیه خروشچف / ۱۸۱ /
دوران برژنف / ۱۸۲ / زندگی برژنف / ۱۸۵ / سرکوب آزادی / ۱۸۷ / سازش با

غرب / ۱۹۱ / شوروی و ایران / ۱۹۲ / سیاست روسی کردن / ۱۹۳ / کنفرانس
هلسینکی / ۱۹۵ / حاکمیت پلیت‌بورو / ۱۹۶

۱۶: وضع رهبری و تشکیلات حزب توده در دوران دولت مصدق و زاهدی

وضع هیئت اجراییه و رهبری / ۲۰۰ / تقسیم کار بین پنج نفر باقی مانده در مرحله
تهایی خود به قرارزیرین بود: / ۲۰۰ / حزب توده و مصدق / ۲۰۸ / ترورهای حزب
توده / ۲۱۲ / کودتای ۲۸ مرداد و پس از آن / ۲۱۵

۱۷: پلنوم چهارم: انتقاد از گذشته

جریان پلنوم / ۲۱۹ / مسائل مطروحه در پلنوم / ۲۲۳ / بررسی انتقادی
قطعه‌نامه‌های پلنوم چهارم کمیته مرکزی حزب توده / ۲۳۰

۱۸: به طرف انفجار تضادها

انتقال به آلمان شرقی / ۲۳۹ / پلنوم‌های ۵ تا ۹ / ۲۴۴ / نفوذ ساواک / ۲۴۶ /
نامه سوسلف / ۲۴۷ / سفر به چین / ۲۴۸

۱۹: وحدت فرقه دمکرات آذربایجان و حزب توده

باقروف و فرقه / ۲۵۱ / طغیان در فرقه / ۲۵۲ / سیاست نفوذی دانشیان / ۲۵۵

۲۰: وضع توده‌ای‌ها در خارج

فرقه‌ای‌ها در شوروی / ۲۵۹ / غلام‌یحیی و دولت در تبعید / ۲۶۰ / رادیوی ملی
/ ۲۶۵ / توده‌ای‌های مقیم شوروی / ۲۶۷ / عاقبت نوشین و اردشیر / ۲۶۹ /
در آلمان شرقی / ۲۷۳ / رادیو «پیک ایران» / ۲۷۶ / مجله «مسائل صلح و
سوسیالیسم» / ۲۷۹ / فعالیت شعبه غرب و ایران / ۲۸۲

۲۱: داستان دفاعیه خسرو روزبه

۲۲: ماجرای یزدی‌ها و تشکیل «بورو»

۲۳: انشعاب مائوئیست‌ها

۲۴: حزب توده و مناسبات بین‌المللی

۲۵: درباره اختلاف شوروی و چین

مائو و استالین / ۳۱۳ / سازش مائو و خروشچف / ۳۱۴ / نبرد قدرت / ۳۱۵ /

جلسه مخفی بخارست / ۳۱۷ / آشتی در اجلاس ۱۹۶۰ / ۳۱۹ / برکناری
خروشچف / ۳۲۰ / جانشینان مائو / ۳۲۲

۲۶: داستان شهریاری و عزل رادمش ۳۲۵

۲۷: وضع رهبری حزب توده در آستانه انقلاب اسلامی ۳۳۱

۲۸: برخی مختصات اخلاقی رهبران عمده حزب توده ۳۳۹

رادمش / ۳۴۰ / اسکندری / ۳۴۵ / کیانوری / ۳۵۰ / کامبخش / ۳۵۴ / روستا
۳۶۰ / دانشیان / ۳۶۴

۲۹: مجملی درباره چهار سال کار در ایران و نتایج آن ۳۷۱

تجدید فعالیت پس از انقلاب / ۳۷۱ / دولت بازرگان / ۳۷۴ / دار و دسته
قاسملو / ۳۷۵ / تجاوز صدام / ۳۷۸ / راه رشد غیرسرمایه داری / ۳۷۹ / جبهه
متحد خلق / ۳۸۰ / پلنوم ۱۷ و وضع رهبری / ۳۸۱ / تدارک براندازی / ۳۸۶ /
حزب توده و انقلاب اسلامی ایران / ۳۸۸

۳۰: نتیجه گیری ۳۹۳

داستانی در چند سطر

خودخواهی از خدا غافل می کند
جدا از خدا، جدا از مردم است
گسست از مردم، مایه بیکاری است
از بیکاری، پرگویی می زاید
از پرگویی، اختلاف پدید آید
اختلاف به ضعف، انشعاب و دشمنی می رسد
و در تار عنکبوت تحریکات،
و بروز ناخوش عواطف دسیسه آمیز و جاه طلبانه،
و در دام افکندن ها و یا به دام افتادن ها،
و در پیروی فرمانی «از آن سوی خط»
سرانجام دست به ماجرا و خیانت می زند.
افسوس که تمام تاریخ جمعی ما
بین این قطب های شیطانی چرخید:
اعصاب خسته شد،
خصائل به انحطاط کشید،

و سخن و احساس کسانی که در این میان دیگر می خواستند، نیز

در این غوغا گم شد!
و آن هنگام
که مشتی خودخواهان عصبی
ورشکینان جاه طلب
به خود مشغول بودند،
خورشید انقلاب اسلامی درخشید
و شعاع سوزانش

تندیس های یخ بسته خودخواهی را گداخت.

چنین است آغاز و انجام داستانی ملال انگیز

داستان واکنش زنجیره ای تا در رسیدن ترکش انهدام آمیز!

درآمد

جریان شناسی چپ در ایران

اعضای جریان چپ اندکی قبل از انقلاب مشروطیت ایرانیان ساکن «بادکوبه»، به گروه های سوسیال دمکرات قفقازی پیوستند و در آن دیار تشکیلات «مراکز غیبی»، «مجاهدین» و به صورت علنی «سازمان همت» را بنا کردند. در ایران اولین نشانه در حرکت «حیدرخان عمواوغلی» مهندس برق بروز کرد که در اواخر زمان مظفرالدین شاه به عنوان متخصص به ایران آمد و در کنار شغلش، حرکت «تروریستی»، «اغتشاش» و «انفجار» را آغاز کرد. تا آنجا که به «حیدر بمبی» مشهور شد و در آستان انقلاب مشروطیت به سیدحسن تقی زاده پیوست، حزب دمکرات را تأسیس کرد و در حقیقت بازوی نظامی حیدرخان بود.

روند حرکت پس از مشروطیت در ایران و پیروزی های سوسیال دمکرات ها در روسیه، خصوصاً قفقاز و آسیای میانه، به نوعی تأثیرش را در ایران می گذاشت. ارسال نشریات، اعلامیه های «زحمت کشان» و فعالیت ها تا تأسیس حزب عدالت که رسماً حزبی مارکسیستی و مروج مارکسیسم در بادکوبه بود و اعضای آن امثال سیدجعفر پیشه وری بودند، اثرات حزب را در